

Mil maneres de morir d'amor

E S
P O T
M O R I R
D'A
M O

La mitologia R? universal és
un tractat sobre l'amor com a tortura.
Des dels mites clàssics de Grècia a la
matèria primera del cristianisme, el
sentiment amorós ha marcat la
vida dels déus encara amb
major virulència que
ha marcat la dels
homes.

No solament es pot morir d'amor, sinó que es pot morir d'amor de moltes maneres, almenys si fem cas de la mitologia, que, com va escriure un clàssic, és aquell corpus que explica coses que mai no han ocorregut, però que existiran sempre. No podia ser d'altra manera, si tenim en compte que l'amor és una força primigènica, sorgida immediatament després del caos inicial, d'aquell no-res universal que va desaparèixer i, amb la seva desaparició, permeté que es poguessin començar a explicar les coses. Eros, el déu grec lligat a l'amor; la passió acompanyant d'Afrodita, es troba entre els primers éssers divins del món, personalitza una força còsmica, segons la narració recollida per Hesíode en la seva *Teogonia*. La imatge traspasarà fronteres i cultures i perdurarà com un recurs tòpic de la literatura, fins arribar a Shakespeare, que el sublimarà en el seu *Romeu i Julieta*. Però ja existia abans i perdurarà molt després. Dant escriu: "Amor que mou el sol i les estrelles"; Calderón dirà que "Ni amor és lliure d'amor", i Tolstoi sentència: "Agafa els moments de felicitat, obliga a amar i ama! Només hi ha això de cert al món, tota altra cosa és ximpleria."

La força primigènica de l'amor ho abasta tot, en un arc ampli que surt de la passió per arribar a la compassió. Com que no pot haver-hi mort i destrucció, al costat de felicitat momentània i eufòria, en les conseqüències d'aquesta àmplia i incontrolable força? Es pot morir d'amor, per amor, en amor de forma voluntària o involuntària.

La mort per amor ja es troba en l'origen de la descendència humana, segons la tradició zoroàstica de Pèrsia. El primer home i la primera dona del món havien sorgit d'una mateixa forma, que a poc a poc es va anar separant i, ja individualitzats, s'uniren novament i tingueren dos bessons. Era tant l'amor que els professaven, tanta la comunió que senti-

ren, que se'ls menjaren per evitar més divisions. Llavors, Déu va entendre que aquest excés d'estimació impediria la reproducció de la seva creació més preuada, i decidí ajustar la força de l'amor del humans, rebaixant-la en un noranta-nou per cent.

Un breu repàs per les tradicions mono-teistes més properes ens mostrarà que el déu de torn no va calcular mai prou bé la força de l'amor i en pagà les conseqüències –i amb ell, tots els creients–. Seguint la interpretació dels musulmans, el mateix Llucifer va anar a raure a l'infern per un excés de gelosia amorosa vers la figura del Creador. L'estimava amb tanta força que se li féu impossible d'obeir-lo, quan li ordenà que reverenciés també l'home, la seva principal creació. I aquesta desobediència, si bé no li provocà l'amor pel seu origen celestial, li ocasionà el pitjor turment, pitjor que la mort, que pot patir qualsevol amant: saber-se condemnat a viure eternament, consumint-se lluny i separat del que s'estima.

Passió i tragèdia. No cal dir que en la tradició cristiana, l'amor és la causa de la principal mort. Déu es fa home i es deixa crucificar per amor, sabedor que només així podran salvar-se els homes, després del pecat original. Però, molt abans que tot això succeís, les costes de l'Àtica i a les illes de la mar Egea ja es moria a conseqüència de l'amor, de la passió irracional que trenca les normes de la societat i només pot ser el principi d'una gran tragèdia. No en va, Safo va parlar d'Afrodita com la teixidora d'engany.

Heracles, el més esforçat dels herois grecs, el dels dotze treballs, fill de Zeus i de la reina Alcmena de Tebes, l'Hèrcules llatí i mític fundador de Barcino, morí tràgicament i involuntària per culpa de l'amorós zel de Deianira, la seva esposa, i l'ardit de Neso, un centaure libidinós. Neso duia a la gropa Deianira quan, travessant un riu, sentí la pulsació del desig i volgué violar-la. Heracles ho impedí, ferint-lo de mort amb una sageta. El centaure, en veure la sang brollar de la mortífera ferida, planeja la seva cruel venjança. Amb paraules serenes, digué a Deianira que si recollia la se-

va sang, Heracles no el deixaria mai per una altra dona. I amb aquella sang enverinada, Deianira banyà la túnica d'Heracles. Funest regal per a l'heroi que, en posar-se-la, morí cremat.

La mitologia grega n'és plena, d'aquestes morts involuntàries per amor. Medea, princesa de la Còlquida, en veure's abandonada per Jàson, a qui tant havia ajudat en la seva expedició amb els argonautes, assassina els dos fills que havia tingut amb l'heroi i enverina Cretusa, la dona per causa de la qual ha estat abandonada, i el seu pare, el rei de Corint. Medea –“la meva passió és més forta que els meus raonaments”, li fa dir Eurípides– era d'una família no gens afortunada en les qüestions de l'amor. La seva cosina Ariadna no tingué bon final amb el seu Teseu, que l'abandonà un cop l'havia ajudat a matar el minotaure. Una cosina d'Ariadna, Circe, tampoc féu més sort amb Odisseu. I què dir de la seva germana, Fedra, casada amb aquell Teseu que ja havia dut problemes a la família. S'enamorà del seu fillastre, Hipòlit, i acabà suïcidant-se per vergonya, això sí, després de causar la ruïna d'aquell que no la corresponia.

Qui s'emporta la palma de les desgràcies en aquestes morts involuntàries per amor és la pobra Cassandra, bella filla de Príam, rei de Troia. El mateix Apol·lo li posà l'ull a sobre i, per festejar-la, li atorgà el preat do de la profecia. Però Cassandra rebutjà l'amor del déu i optà per consagrar la seva virginitat. Apol·lo, empipat, no li manllvà el do, però la condemna a no ser mai creguda. Ningú se l'escoltà, quan profetitzava que el rapte d'Helena per Paris seria funest als troians. I ho va ser, com se sap, per a la ciutat i per a la pobra Cassandra. Quan els grecs entraren amb el cavall, de res li valgué amagar-se al temple d'Atenea. Allà mateix la violà Aiax Oileu. Després, Agamèmnon, arravatat per la seva bellesa, la convertí en concubina i se l'emportà de retorn a Micenes. I allà va ser víctima del monumental desgavell de despropòsits familiars que el seu nou amo hi havia deixat, abans de marxar a la guerra de Troia. Clitemnestra, la dona d'Agamèmnon, amb l'ajuda del seu amant Egist, es venjà de mil injúries i els matà a tots dos amb una destrat.

La mitologia grega també reserva un espai a les morts d'amor absolutament voluntàries o, si més no, causades únicament per qüestions que només afecten els protagonistes. El cas de Narcís és el que té menys personatges. Enamorat d'ell mateix, Narcís deixa de moure's, de menjar i de fer qualsevol cosa per continuar contemplant el reflex de la seva imatge a l'aigua, fins que mor.

Tràgic és també el final d'Hemó, fill del rei de tebà Creont. Se suïcida als peus d'Antígona, la seva estimada, cosa que va donar origen a un altre drama familiar, perquè Antígona, filla d'Èdip, havia estat morta per ordre del seu futur sogre, el rei de Tebes i pare d'Hemó, acusada de desobediència, ja que, contra les ordres de Creont, donà sepultura al seu germà Polinices, mort quan dirigia una insurrecció contra la ciutat.

La mort per amor també la introdueix Virgili a *L'Eneida*. Enecs acaba rebutjant l'amor apassionat que viu amb Dido, reina de Cartago, per atendre els elevats destins que té encomanats –la fundació de Roma– i l'enamorada abandonada opta pel suïcidi, al qual s'aboca després de llençar una maledicció que origina l'enemistat de romans i cartaginesos.

De totes les narracions clàssiques, però, la que més semblança guarda amb l'arquetip shakesperiana de morir d'amor, que és, també, el nostre, el trobem en la desgraciada història de Leandre i Hero. Aquests dos personatges, follament enamorats, vivien a banda i banda de l'estret dels Dardanels, ella a la banda europea, ell a la d'Àsia. Cada nit, Leandre creuava l'estret, des d'Àsia a Europa, i es reunia amb la seva amant. Hero, també cada nit, encenia un foc, la flama de qual orientava el nedador. Els amants es trobaven puntualment, fins que una nit fosca el vent apagà la flama, Leandre va perdre l'orientació i el seu cadàver va aparèixer l'endemà a la platja. Hero, en veure'l, posà fi a la seva vida, llançant-se al mar des dels penya-segats. Aquesta ha estat la imatge que ha triomfat en la nostra cultura, però això no vol dir que no hi hagi moltes maneres de morir d'amor, algunes gens volgudes pels soferits protagonistes.

Antoni Sella